

## Релігійна лексика в поемі Тараса Шевченка "Гайдамаки"

*У статті проаналізовано особливості використання релігійної лексики в поемі Тараса Шевченка "Гайдамаки". Виокремлено релігійно забарелені слова, наведено класифікації цієї лексики за значенням, морфологічною належністю та походженням.*

*Ключові слова: релігійний стиль, художній стиль, релігійна лексика.*

*В статье проанализированы особенности использования религиозной лексики в поэме Тараса Шевченко "Гайдамаки". Выделены слова из религиозной сферы, приведены классификации данной лексики по значению, морфологической принадлежности и происхождению.*

*Ключевые слова: религиозный стиль, художественный стиль, религиозная лексика.*

*The features of using religious vocabulary in Taras Shevchenko's poem "Hajdamaky" have been analyzed in the article. Religiously colored words have been distinguished, the classification of vocabulary words by meaning, origin and morphological features are given.*

*Key words: religious style, artistis style, religious vocabulary.*

У поетичних творах Тараса Шевченка частими є вживання елементів релігійного стилю. Поет надавав великого значення релігійній літературі, часто послуговувався сюжетами й мотивами з Біблії для своїх творів, переспівував частини Святого Письма, використовував релігійні жанри, переносючи їх у художню літературу. Як зазначає Н. І. Бойко, "поезія Т. Шевченка пройнята релігійними мотивами, сюжетами, образами, символами. Біблія для поета була такою пам'яткою світової культури, таким невичерпним джерелом життєвої мудрості й натхнення, інтерес до якого Т. Шевченко не втрачав упродовж усього свого життя. Навіть удаючись до філософського осмислення фрагментів картини світу, порушуючи антропоцентричні проблеми, Т. Шевченко залишався з Богом" [5, с. 2].

Зрозумілим є використання Тарасом Шевченком елементів релігійного стилю в його молитовній поезії, переспівах псалмів чи в інших близьких до релігійних жанрах. Проте поет часто послуговується релігійною лексикою, біблійною та літургійною фразеологією й у творах, які далекі від наслідувань біблійних книг. До таких творів належить поема "Гайдамаки", написана Тарасом Шевченком

З питаннями використання релігійної лексики у творах художньої літератури працювали такі мовознавці як Н. І. Бойко [5], Л. Бондаренко [6], Ю. І. Браїлко (Стежка) [7; 14], Н. Каторож [9], Л. Марчук [10] та ін. Щодо використання релігійної лексики у поетичних творах Тараса Шевченка, то розвідок з цієї теми вкрай мало (можна б тут назвати наші публікації, які стосувалися питання використання релігійної лексики в поетичній молитві Тараса Шевченка [3, с. 4]).

Релігійна лексика – поліфункціональний елемент як релігійного, так і художнього стилів української мови. На нашу думку, на прикладі численних мовних фактів Шевченкового слововживання може бути продуктивним висвітлення ролі мовотворчості поета в процесі нормалізації лексико-семантичної системи української мови через з'ясування місця й функціонального призначення релігійної лексики.

Особливістю релігійної лексики є значна кількість стилістично маркованих слів, тобто слів, пристосованих до використання в релігійному стилі.

Розглядати релігійну лексику, використану в поемі Тараса Шевченка "Гайдамаки", можна через класифікацію за значенням слів та через морфологічну систематизацію цих слів, а також досліджуючи походження релігійних лексем.

Широке використання в поемі релігійної лексики змушує класифікувати ці лексеми в такі групи (слова подані в початковій формі):

1) релігійно світоглядні поняття й категорії: католик (католичка) (9 уживань) [1, с. 181, 182, 186] (наприклад: Клич громаду. Признавайтесь: / Що, ви католики? (с. 181)); Страшний суд (Страшний Суд / Ляхи в Україну несуть... (1, с. 156)). Усього – 10 уживань лексичних одиниць;

2) назви Бога: Бог (у різних відмінках) (з різними епітетами: милий, добрий, милосердний тощо) (31 вживання) [1, с. 136, 138, 139, 140, 141, 144, 147, 150, 153, 154, 157, 160, 164, 171, 172, 173, 176, 177, 179, 182] (наприклад: О Боже мій милий! / Тяжко жить на світі, а хочеться жить... [1, с. 136]); Святий Дух (... Святим духом серед ночі Понад ним витає [1, с. 136]). Усього – 32 вживання. Як бачимо, на позначення імені Божого Тарас Шевченко у поемі "Гайдамаки" використовує лише іменник Бог;

3) назви ознак: Божий (4 уживань) [1, с. 151, 154, 190] (Співай, старче Божий, не слухай його [1, с. 151]) та Твій (у значенні Божий) (Карай, Боже! Твою правду / Я витерпіть мушу [1, с. 177]). Усього – 5 лексичних одиниць;

4) назви духовних (нематеріальних) осіб (суб'єктів): душа (23 вживання) [1, с. 128, 129, 133, 143, 143, 146, 156, 158, 161, 164, 169, 170, 176, 177, 183, 189] (наприклад: Там найдеться душа щира, / Не дасть погибати... [1, с. 129]; архістратиг Михаїл (1 душі праведних, і сила / Архістратиґа Михаїла [1, с. 156]). Усього – 24 лексичних одиниці. Найбільше серед цієї категорії лексем Т. Шевченко вживає іменник "душа". За М. В. Скаб, "ми визначаємо концепт ДУША як макроконцепт, у структурі якого виокремлюємо насамперед дві частини – сакральну та несакральну" [13, с. 69]. У поезії Т. Шевченка слово душа вжите здебільшого в його сакральному значенні, хоча є приклади вживання в значенні "людина" (2 рази) – Не десять душ, а, слава Богу, вся Смілянщина, коли не вся Україна ([1, с. 150];

5) назви позачасопростірних (нематеріальних, духовних) дійсностей: рай (3 вживання) [1, с. 161, 178, 180] (наприклад: Мордуй, мордуй: в Раю будеш... [1, с. 161]; пекло (12 уживань) [1, с. 148, 151, 161, 162, 164, 165, 168, 169, 176, 180] (наприклад: Пеклом гайдамаки ляхам оддадуть (с. 148)); Гайдамаки по пеклу гуляють ("Гайдамаки"); той світ (2 вживання) [1, с. 128, 155] (А може, їй легше буде на тім світі, / Як хто прочитає ті сльози-слова... [1, с. 128] та прикметник пекельний (4 вживання) [1, с. 146, 160, 179, 188] (наприклад: Пекельнії діти / Його брата замучили... [1, с. 188]). Усього – 21 вживання лексичних одиниць. Якщо порівняти кількість уживань іменника *рай* з іменником пекло та прикметником пекельний, то бачимо, що поет більше вживає таких слів, як *пекло*, *пекельний*, оскільки описує час повстання, війни. Щоб ця картина була більш переконливою, Т. Шевченко й послуговується цими лексичними одиницями. Змальовуючи картини природи, сцени із закоханими, поет використовує іменник рай;

6) святописемні власні назви й імена людей: Вавилон (А сонечко встане, як перше вставало, / І зорі червоні, як перше плили, / Попливуть і потім, і ти, білолиций, / По синьому небу вийдеш погулять, / Вийдеш подивиться в жолобок, криницю / І в море безкрає і будеш сіять, / як над Вавилоном, над його садами, / І над тим, що буде з нашими синами... [1, с. 128]); Хам (Та швидше, хаме! [1, с. 135]) та прикметник хамів (Яремо! герш-ту, хамів сину? [1, с. 135]); Іуда (3 уживань) [1, с. 139, 157] (наприклад: Лжеш, Іудо! [1, с. 139]; Лях хреститься, а за ним Іуда ("Гайдамаки")); Ісаїя (У церкві співали: Ісаїя, ликуй! [1, с. 179]). Усього – 7 уживань названих лексичних одиниць;

7) імена святих, мучеників християнської церкви: мученик (наприклад: Де Гонти могила, / Мученика праведного / Де похоронили? [1, с. 157]). Усього – 1 вживання;

8) назви процесів і станів релігійної практики: праведний (5 уживань) [1, с. 147, 156, 158, 183] (наприклад: Навіки, праведний, заснув [1, с. 147]); вірувати (Гвалт! рятуйте! / Хто в Бога вірує [1, с. 147]); святий (9 уживань) [1, с. 146, 151, 155, 162, 167, 181, 188] (наприклад: Не витерпів святої кари, / Упав, сердега [1, с. 146]); грішити (2 вживання) [1, с. 176] (Може, я грішила, / Може Бог за те й карає... [1, с. 176]); гріх (6 уживань) [1, с. 128, 145, 169, 182, 186] (наприклад: Той молиться, сповідає / Гріхи перед братом, / Уже вбитим [1, с. 169]); перехрестити (ся) (2 уживань) [1, с. 139, 184] (наприклад: Поцілував, перехрестив, / Покрив, засипає [1, с. 184]); хрестити(ся) (у значенні – класти хресне знамення) (5 уживань) [1, с. 139, 141, 184] (наприклад: Хрестить, накриває / Червоною китайкою / Голови козачі [1, с. 184]); охрестити (Охрестили. / Ну, за таке чудо / Могоричу, мості-пане! [1, с. 139]); охрещений (2 вживання) [1, с. 139] (Чуєш, охрещений! [1, с. 139]); нехрещений (у різних формах) (3 уживань) [1, с. 138, 155, 161] (Несказанно / Гарно нехрещена [1, с. 138]); вінчати (наприклад: Вранці / Ярему вінчали... [1, с. 179]); поховати (7 уживань) [1, с. 166, 184, 186, 188, 189] (наприклад: А титаря на цвинтарі / Вчора поховали [1, с. 166]); ховати (Нехай вони б поховали, / А то я ховаю (с. 186)); помолитися (4 вживання) [1, с. 132, 143, 154, 188] (наприклад: Гайдамаки встали, / Помолились, одяглися, / Кругом мене стали [1, с. 132]; помолившись (2 вживання) [1, с. 134, 179] (А од його, помолившись, гайда в Україну! [1, с. 134]; молитися (молити) (15 вживання) [1, с. 140, 153, 154, 155, 156, 169, 176, 177, 179] (наприклад: Ідїть же ви та молїтесь, / А я заспіваю [1, с. 153]; освятити (5 уживань) [1, с. 135, 156, 157] (А тим часом гайдамаки / Ножі освятили [1, с. 135]); святити (2 вживання) [1, с. 148, 167] (Отак було / По всій Україні / Проти ночі Маковія, / Як ножі святили [1, с. 148]); свячений (8 уживань) [1, с. 144, 160, 161, 172, 182, 184, 187] (Завтра вночі у Чигрині / свячений достану [1, с. 144]); сповідь (Пропadaй, / Душа, без сповіді святої... [1, с. 146]); сповідати (наприклад: Той молиться, сповідає / Гріхи перед братом [1, с. 169]); каятися (3 вживання) [1, с. 153] (Кари ляхам, щоб каялись! [1, с. 169]); благословити (3 уживань) [1, с. 133, 134] (наприклад: Благослови, – кажуть, – батьку... [1, с. 133]; божитися (4 вживання) [1, с. 140, 145] (Не божись, собача шкуро! [1, с. 140]); преподобниця (Як я була молодю преподобницею... [1, с. 174]); преподобитися (Преподобиться з ляхами... [1, с. 176]); розпинати (2 вживання) [1, с. 155, 157] (Кругом святого Чигирини / Сторожа стане з того світу, / Не дасть святого розпинать [1, с. 155]); благати (Бога) (наприклад: Спочивайте, діти, /

Та благайте, просіть Бога, / Нехай на сім світі / Мене за вас покарає, / За гріх сей великий [1, с. 186]); дзвонити (6 вживання) [1, с. 149, 150, 153, 179] (наприклад: Цитьте лишень, здається, дзвонять [1, с. 149]); просити (Бога) (2 вживання) (Спочивайте, діти, / Та благайте, просіть Бога, / Нехай на сім світі / Мене за вас покарає, / За гріх сей великий [1, с. 186]). Усього – 106 уживань лексичних одиниць. Слід звернути увагу на те, що поет називає праведними людей, які не були служителями церкви, а навпаки, організували повстання, що потягло за собою багато смертей, – ватажків Коліївщини Залізняка і Гонту. Цим автор виправдовує їхні гріхи, бо вчинки ватажків мали високу мету – визволення народу. У цьому ряду слів знаходимо лексему свячений, яка характеризує іменник ніж. Указуючи на те, що повстання гайдамаків не розбій і грабунок, не грішні напади, Т. Шевченко означає знаряддя вбивства як свячений, тобто освячений предмет. Окрім того, поет подає нам сцену освячення ножів священниками, чим доводить думку про те, що війна може бути й священною;

9) назви церковних відправ, книг та релігійних жанрів: вечірня (Задзвонили до вечерні [1, с. 179]); літанія (Чорт, панове, літаню співає... [1, с. 139]); Ісайє, ликуй (частина весільного обряду) (У церкві співали: / Ісаїя, ликуй! [1, с. 179]); Мінея (Бувало, в неділю, закривши Мінею, / По чарці з сусідом випивши тієї, / Батько діда просить, щоб той розказав / Про Коліївщину... [1, с. 187]). Усього – 4 вживання названих лексичних одиниць;

10) назви осіб, пов'язаних із церковно-релігійною практикою: піп (2 уживань) [1, с. 154, 155] (Ходім, Гандзю, до попа / Богу помолиться [1, с. 154]); та прикметник попова (Хоч попову, хоч дякову, хоч хорошу мужикову... [1, с. 171]); черниця (2 уживань) [1, с. 177, 179] (наприклад: Черниця, / Стоя коло неї, / Зажурилась [1, с. 177]); схизмат (3 вживання) [1, с. 140, 141, 157] (наприклад: Це погана: / Схизмати співають [1, с. 140]); дяк (наприклад: Дяк співа, / Попи з кадилами, з кропилом... [1, с. 155]) та прикметник дякова [1, с. 171]); диякон (А диякон: / "Нехай ворог гине..." [1, с. 156]); благочинний ("Моліться, братія, моліться!" – Так благочинний начина... [1, с. 155]); братія (3 вживання) [1, с. 155, 156] ("Моліться, братія, моліться!" – Так благочинний начина... [1, с. 155]); ксьондз (3 вживання) [1, с. 166, 181, 183] (наприклад: А хто винен? Ксьондзи, езуїти [1, с. 166]); езуїт (2 вживання) [1, с. 166, 181] (Аж ось ведуть гайдамаки / Ксьондза езуїта [1, с. 181]); базиліанин (Базиліан школу, / Де учились Гонти діти, / Сам Гонта руйнує [1, с. 183]); титар (12 уживань) [1, с. 141, 142, 146, 147, 162, 166, 181, 187] (наприклад: Бачте, у Вільшаній / У костьолі... у титаря... А дочка Оксана! [1, с. 141]); титарівна

(наприклад: Я тобі не пара; я в сірій свитині, / А ти титарівна [1, с. 143]). Усього – 33 вживання названих лексичних одиниць;

11) назви церковних свят, постів, м'ясиць тощо: Маковія (2 вживання) [1, с. 148, 157] (І той минув – день Маковія, / Велике свято в Україні [1, с. 157]); свято (2 уживань) [1, с. 148, 157] (Поєднались – дожидають / Великого свята [1, с. 148]); Великдень (За ними корогви несли, / Як на Великдень над пасками [1, с. 155]). Усього – 5 уживань лексичних одиниць;

12) назви церковних споруд, приміщень та їх частин: церква (церков) (4 вживання) [1, с. 135, 147, 155, 179] (Руйнували, мордували, / Церквами топили... [1, с. 135]); костюол (3 уживань) [1, с. 141, 183, 185] (Бачте, у Вільшаній / У костюолі... у титаря... А дочка Оксана! [1, с. 141]); келія (Перевезти із келії / В хату на помості [1, с. 179]); храм (А черниця, помолившись, / В храм пошкандибала [1, с. 179]). Усього – 9 лексичних уживань;

13) назви знарядь, предметів і знаків релігійної практики: хрест (Нема Гонти; нема йому / Хреста ні могили [1, с. 188]); корогви (За ними корогви несли [1, с. 155]); кадило (Дяк співа, / Попи з кадилами, з кропилком... [1, с. 155]); кропило (2 вживання) (Поміж возами / Попи з кропилами пішли... [1, с. 155]); дзвін (3 уживань) [1, с. 151, 157, 160] (Співай, старче Божий, яку знаєш, а то й дзвона не діждемо – поснемо [1, с. 151]); паска (Як на Великдень над пасками... [1, с. 155]). Усього – 9 лексичних уживань.

Окрім поданих вище релігійних лексем, окрему увагу слід приділити групі нерелігійних лексем, яку називають поганізмами. "Поганізми – це лексеми на означення уявлень та дій, пов'язаних із язичницькими віруваннями" [8, с. 267]. Поганізми часто трапляються й у текстах Біблії, і писаннях Отців Церкви, у церковній публіцистиці та документах, у красному письменстві. Уживають поганізми здебільшого в заборонному та спростувально-заперечному контекстах або в переносному значенні. З огляду на це вважаємо конечним приділити увагу й цій групі лексем, оскільки вони наявні в поезії Т. Шевченка. Здебільшого ці лексеми в Шевченковій поезії мають переносне значення, оскільки їх використання у творах художньої літератури переважає саме з таким значенням. У віршах Т. Шевченка можемо виділити такі поганізми: ірій (Неначе в ірій налетіло / З Смілянщини, з Чигирина / Просте козацтво, старшина [1, с. 149]); цур (2 уживань) [1, с. 145, 149] (Та цур йому, / А дуже цікаве! [1, с. 145]); чорт (2 уживань) [1, с. 139, 155] (Чорт, панове, / Літаню співає [1, с. 139]) та прикметник чортів (у різних формах) (Здоров, чортів сину! [1, с. 138]); проклинати (Стогнуть, плачуть;

один просить, / Другий проклинає... [1, с. 169]); клясти (4 вживання) [1, с. 157, 164] (Кляли схизмата, розпинали, / Кляли, що нічого вже взяти [1, с. 157]); клястися (наприклад: Забудь мої сльози, забудь сиротину, / Забудь, що клялася... [1, с. 143]); проклятий (13 уживань) [1, с. 139, 146, 167, 170, 172, 173, 181, 182] (Будь про-клята мати, / І день і година, коли понесла, / Коли породила, на світ привела! [1, с. 146]); клятий (3 вживання) [1, с. 161, 163] (Мало клятим кари! [1, с. 161]); сатана (Оженився, сатано, – / Заробляй же на пшоно [1, с. 174]); лукавий (От де моє добро, гроші, / От де моя слава, / А за раду спасибі вам, / За раду лукаву [1, с. 132]); нечистий (І сном нечистим задрімали [1, с. 157]). Усього – 31 вживання названих лексичних одиниць.

Також окремо слід виділити групу лексем, які притаманні для багатьох віросповідань, оскільки ритуали й процеси, які вони називають є спільними для багатьох релігій. Наприклад: могила (11 вживання) [1, с. 130, 132, 156, 158, 188, 189] (наприклад: Од козацтва, од гетьманства / Високі могили... [1, с. 130]; домовина (2 вживання) [1, с. 148, 166] (наприклад: І смеркалось, а в Чигрині, / Як у домовині, / Сумно-сумно [1, с. 148]); цвинтар (А титаря на цвинтарі / Вчора поховали [1, с. 166]). Усього – 14 уживань названих лексичних одиниць.

Як бачимо, Т. Шевченко в поемі "Гайдамаки" широко використовує релігійну лексику. Якщо поррахувати кількість уживань поетом названих слів, то можна сказати, що Т. Шевченко використовує 311 уживань релігійної лексики 98 лексичних одиниць. Така кількість уживань у поемі, яка не належить до художньо-релігійних жанрів, свідчить про те, що поет надавав великого значення елементам релігійного стилю й часто вводив їх у свої твори. Релігійна лексика створює в особливу урочистість і піднесеність. Контекст надає цій лексиці різних відтінків: прямих і переносних значень, сатиричного забарвлення тощо. Часте використання релігійної лексики в поемі "Гайдамаки" є свідченням глибокої обізнаності поета із церковно-релігійною сферою, глибокого проникнення автора в філософський світ релігії.

Для того, щоб повно відобразити лексичну палітру поезії Т. Шевченка, важливо також дослідити морфологічний склад релігійної лексики в його віршах. Серед стилістично маркованих релігійних слів у поетичних творах Т. Шевченка переважають іменники. Наприклад: Бог, душа, ангел, церква, свічка, дзвін та ін. Їх нараховуємо 57 лексичних одиниць. Це майже 2/3 від усієї кількості релігійних слів, ужитих у поемі Т. Шевченка "Гайдамаки".

Другою за кількістю є група дієслів: молитися, сповідатися, хреститися, божитися, свячений, помолившись та ін. Їх нарахову-

емо 30 лексичних одиниць. Третьою – група прикметників: святий, Божий, лукавий та ін. Усього – 10 слів. Один займенник Твій у значенні Божий.

Такий морфологічний склад релігійної лексики, ужитої в поемі Т. Шевченка "Гайдамаки" можна пояснити тим, що серед релігійної лексики найбільший пласт належить саме іменникам, оскільки вони називають осіб, предмети, пов'язані з церковно-релігійною практикою. Саме ці назви є основними серед стилістично маркованих релігійних слів. Дієслова називають процеси релігійної практики, тому вони також відіграють важливу роль для відтворення картини церковно-релігійного життя. Стилістично марковані релігійні прикметники здебільшого відіграють роль епітетів, усталених чи оригінальних. Займенник Твій (у значенні – Божий) часто трапляється в біблійних текстах. Отже, найчастіше серед релігійної лексики Т. Шевченко у своїх поезіях використовує іменники, дієслова й прикметники.

За своїм походженням релігійна лексика в поемі "Гайдамаки" неоднорідна, оскільки багато слів із церковно-релігійної сфери прийшли до нас із інших мов, особливо з мов, якими була написана чи давно перекладена Біблія.

Найбільшу кількість становлять власне українські слова та слова спільнослов'янського походження, які Т. Шевченко вводить у свої твори, розширюючи можливості релігійного стилю української мови, сприяючи проникненню його елементів у художній стиль. До таких лексем належать: святий, церква, дзвіниця та ін.

Окрім власне української релігійної лексики, використаної у поемі Т. Шевченка "Гайдамаки", письменник послуговується й запозиченою стилістично маркованою лексикою. Варто зазначити, що ці запозичення мають майже однакові джерела – давньоєврейська, давньогрецька, латинська, церковнослов'янська мови.

До давньоєврейських або арамейських лексичних запозичань відносимо: Хам, Ісаїя, Вавилон, Іуда, сатана та ін. Як бачимо, до давньоєврейських запозичень належать здебільшого власні назви – імена людей, назви міст тощо.

Частину лексичних запозичень у поемі Т. Шевченка "Гайдамаки" становлять слова з давньогрецької мови: ангел, Мінея, архистратиг. Невелику кількість релігійної лексики в поемі становлять запозичення з латинської мови: літанія, католик, келія та ін.

Найбільше в поемі церковнослов'янських запозичень релігійної лексики. Прикладом тут може бути гніздо з початковим словом благо, у якому поряд з благий виступає композит благословити.



Ад'єктивний суфікс пре- виступає в деяких явних запозиченнях з церковнослов'янської, наприклад, преподобниця, преподобитися. У поемі вжито одне лексичне релігійне запозичення з церковнослов'янської мови: храм.

Окрім того, у поемі трапляються запозичення релігійної лексики з польської мови езуїт, костюл та ін., що, на нашу думку, цілком природно, оскільки у творі порушені проблеми національної та міжконфесійної боротьби українців із польською шляхтою.

Як бачимо, Т. Шевченко, використовуючи у поемі "Гайдамаки" релігійну лексику, широко послуговується запозиченнями, особливо з мов, якими були написані та перекладені Святе Письмо та церковні книги (давньоєврейської, давньогрецької, латинської, церковнослов'янської). Таке явище свідчить про широку обізнаність поета із релігійною літературою, а звідси – широке цитування лексики та форм слів.

Т. Г. Шевченко у поемі "Гайдамаки" широко використовує релігійну лексику для надання мовленню урочистого, релігійного чи, часом, сатиричного звучання, тобто послуговується релігійною лексикою як стилістичним елементом у творенні художнього образу. Склад релігійної лексики, яку використовує Т. Шевченко у своїх віршах, різноманітний як за значенням, так і за походженням та морфологічною належністю. Це слова, які вказують на релігійно-світоглядні поняття й категорії, назви духовних суб'єктів, назви позачасопростірних дійсностей, назви процесів і станів релігійної дійсності, назви осіб, пов'язаних з церковно-релігійною сферою, назви церковних споруд, знарядь, предметів і знаків релігійної практики та інші. За морфологічним складом релігійної лексики, використаної Т. Шевченком, ці назви належать найчастіше до іменників, рідше – прикметників або дієслів. За походженням – це здебільшого власне українська або спільнослов'янська лексика, а також – слова запозичені з мов, якими була написана або давно перекладена Біблія.

Часте вживання релігійної лексики надає поемі Т. Шевченка сакрального забарвлення, особливої християнської наснаженості. Багаторазове повторення іменника Бог наштовхує на думку про глибоку релігійність поета, а використання слів на позначення церковної атрибутики засвідчують глибоке знання автором церковно-релігійної сфери.

### Література

1. Антонів О. Особливості субстантиватів у системі богословської лексики / О. Антонів // Християнство й українська мова : матеріали

наукової конференції, 5–6 жовтня 2000 р. – Львів : Видавництво Львівської Богословської Академії, 2000. – С. 111–117.

2. Бабич Н. Д. Богословський стиль української мови у контексті стилістичної науки / Н. Д. Бабич. – Чернівці : Видавничий дім "Букрек", 2009. – 216 с.

3. Баран Г. В. Лексика Шевченкової молитви / Г. В. Баран // Українська мова. – 2006. – № 1. – С. 32–44.

4. Баран Г. В. Лексика української християнської віршованої молитви XIX ст. / Г. В. Баран // Науковий вісник Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича : збірник наукових праць / наук. ред. Б. І. Бунчук. – Чернівці : Чернівецький національний університет, 2010. – Вип. 509–511 : Слов'янська філологія. – 320 с. – С. 185–195.

5. Бойко Н. І. Лексичні елементи конфесійного стилю як засіб експресивності поезії Тараса Шевченка / Н. І. Бойко // Вісник Київського інституту "Слов'янський університет". – К., 2000. – Вип. 9 : Філологія. – С. 55–60.

6. Бондаренко Л. Релігійно-християнська лексика в поезії Дмитра Загула / Л. Бондаренко // Християнство й українська мова : матеріали наукової конференції, 5–6 жовтня 2000 р. – Львів : Видавництво Львівської Богословської Академії, 2000. – С. 289–292.

7. Браїлко Ю. І. Конфесійна лексика у творчості українських поетів 60–70 років (семантико-стилістичний аспект) автореф. дис. ... канд. філол. Наук : спец. 10.0201 / Браїлко Ю. І. : Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. – Київ, 2001. – 21 с.

8. Гриньків К. Сакральні лексеми та вислови і трудність їх ужитку в сучасному українському мовному просторі (на прикладі поезії Є. Маланюка) / К. Гриньків // Сучасна українська богословська термінологія: від історичних традицій до нових концепцій : Матеріали Всеукраїнської наукової конференції, 13–15 травня 1998 р. – Львів : Видавництво Львівської Богословської Академії, 1998. – С. 264–272.

9. Каторож Н. Стилістичне використання сакральної лексики та біблійних висловів у поезії Євгена Маланюка / Н. Каторож // Християнство й українська мова : матеріали наукової конференції, 5–6 жовтня 2000 р. – Львів : Видавництво Львівської Богословської Академії, 2000. – С. 500–508.

10. Марчук Л. Релігійність як стильова ознака української мови (на матеріалі поезії Ліни Костенко) / Л. Марчук // Духовна і науково-педагогічна діяльність І. Огієнка (1882–1972) в контексті українського національного відродження : наукові доповіді другої Всеукраїнської науково-теоретичної конференції (18–19 лютого 1997 р.): до 115-річчя від дня народження. – Кам'янець-Подільський–Київ, 1997. – С. 206–208.

11. Сігалов П. Церковнослов'янізми в українській мові / П. Сігалов // Єдиними устами: вісник Інституту богословської термінології та перекладів. – 2002. – № 5. – С. 33–55.

12. Січкач С. А. Ідіолект Тараса Шевченка і сучасні мовні норми : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 / Січкач С. А. – К., 2003. – 20 с.

13. Скаб М. В. Закономірності концептуалізації та мовної категоризації сакральної сфери : монографія / М. В. Скаб. – Чернівці : Рута, 2008. – 560 с.

14. Стежка Ю. До питання взаємодії конфесійного й художнього стилів (лексичні оказіоналізми, утворені від сакральних лексем, в українських поетів 60–80 рр. ХХ ст.) / Ю. Стежка // Християнство й українська мова : матеріали наукової конференції, 5–6 жовтня 2000 р. – Львів : Видавництво Львівської Богословської Академії, 2000. – С. 420–427.

### Література

1. Шевченко Т. Г. Повне зібрання творів : у 12 т. К. : Наукова думка, 2001.

Т. 1 / редкол.: Микола Григорович Жулинський (голова) та ін. – 2001. – 784 с.

2. Словник мови Шевченка : в 2 т. / ред. кол.: В. С. Ващенко та ін. – К. : Наукова думка, 1964.

Т. 1. А–Н. – 1964. – 484 с.

3. Словник мови Шевченка : в 2 т. / ред. кол.: В. С. Ващенко та ін. – К. : Наукова думка, 1964.

Т. 2. О–Я. – 1964. – 566 с.